

Valerija KOVAČ (ur.), Štovanje Bogorodice na području Sisačke biskupije. **Zbornik radova mariološko-marijanskog simpozija povodom šeste obljetnice ponovne uspostave Sisačke biskupije, Sisak, 4.-6. prosinca 2015.**, Zagreb, Kršćanska sadašnjost – Katolički bogoslovni fakultet, 2017, 445 str.

Ivan Karlić
vanikar010@gmail.com

Radovi su plod istraživanja i izlaganja članova Hrvatskoga mariološkog instituta Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (HMI) i drugih stručnjaka-istraživača koji su se od 4. do 6. prosinca 2015. okupili na mariološko-marijanskom simpoziju prigodom šeste obljetnice ponovne uspostave Sisačke biskupije. Zbornik je uredila dr. sc. s. Valerija Kovač, docentica pri Katedri dogmatske teologije KBF-a Sveučilišta u Zagrebu i tajnica HMI-a. Riječ je o vrlo opsežnom djelu s osamnaest priloga, uredničnim Predgovorom i Dodatkom.

Autori su stručnjaci u različitim znanstvenim područjima pa je multidisciplinarnost znanstvenog istraživanja jedan od važnijih plodova zbornika. Središnja je tema marijanska i mariološka tematika na području Sisačke biskupije obrađena u teološkoj, povijesnoj, arheološkoj, povijesno-umjetničkoj, etnološkoj, glazbenoj i književnoj perspektivi. Takvim pristupom zbornik je originalan doprinos hrvatskoj teologiji, umjetnosti i kulturi uopće.

Radovi su grupirani u tri šira područja: 1. povijesni tragovi; 2. štovanje i pobožnost prema Majci Božjoj u užem smislu; 3. umjetnička ostvarenja nastala marijanskim nadahnućem.

U prvom su dijelu proučavani tragovi u slavenskoj mitskoj topografiji Sisačke biskupije, za koje se pretpostavlja da su pri pokršćavanju mogli biti utkani u pučke predodžbe o Blaženoj Djevici Mariji (V. Belaj – J. Belaj). Na temelju povijesnih izvora opisane su crkve posvećene Djevici Mariji na području Sisačke biskupije, koje su zadržale kontinuitet postojanja od 1334. godine do danas: to su one na području župa Kloštar-Ivanić, Peščenica i donekle Gora (M. Mirković Belaj – V. Belaj). Arheološki je istražena gradnja romaničke crkve iz 11. ili 12. st. *Ecclesia Beatae Virginis de Gorra*, u kojoj je otkriveno šest povijesnih slojeva, a obrađeno je i njezino svrstavanje određenoj crkvenoj pokrajini u kontekstu trajanja Siscijanske biskupije (S. Jurić). Analiziran je i prstenasti broš pronađen

u arheološkim istraživanjima crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gori. Radi se o jedinstvenom nalazu pronađenom na tlu Hrvatske, za sada jedinom s natpisom, i to, prema autorovu čitanju, sa skraćenim natpisom prvog dijela molitve Zdravomarijo, što pokazuje da se onaj koji ga je nosio utjecao zaštititi Majke Božje (J. Belaj). Predstavljena je cistercitska opatija Topusko u vidu hrvatske inkorporiranosti u zapadno srednjovjekovno kršćanstvo te u kontekstu uključenosti opatije u feudalni sustav srednjovjekovne Hrvatske (D. Patafta). U dijelu »povijesnih tragova« još se ispituje sadržaj i slikarsko porijeklo uništene slike Blažene Djevice Marije, koja se nalazila u župnoj crkvi u Gori, a za koju nije poznato gdje se danas nalazi i postoji li još. Prema autorima, riječ je o jednoj od kopija Marije Pomoćnice (Mariahilf) Lucasa Cranacha Starijeg, kakve su bile građene u vrijeme Bečkoga rata (1683.–1699.) i nakon njega, a častile su se posebice na novooslobođenim područjima (M. Mirković Belaj – V. Belaj).

Drugi dio zbornika obrađuje današnje štovanje Blažene Djevice Marije u liturgiji, pučkoj pobožnosti i običajima u Sisačkoj biskupiji. U tom kontekstu, predstavljena su dva nedavno proglašena marijanska biskupijska svetišta i njihovo značenje: crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Kloštar-Ivaniću – svetište Majka Milosrđa te crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gori – svetište Majka naših stradanja (V. Košić). Jedan rad prezentira današnje župne crkve posvećene Blaženoj Djevici Mariji na području Sisačke biskupije. Od ukupno 63 župne crkve, njih 11 (odnosno 12) posvećeno je Mariji: četiri Uznesenju Marijinu, tri Pohođenju Marijinu, dvije Majci Božjoj Snježnoj i po jedna Prečistom Srcu Marijinu, Kraljici mučenika (suzaštitnica) i Kraljici mira. S tim povezano, opisana su slavlja šest marijanskih blagdana koji se u spomenutim crkvama na poseban način slave (P. Lubina). Iz perspektive etnologije i kulturne antropologije predstavljen je i kontekstualiziran nemali broj manifestacija povezanih s marijanskom institucionaliziranom i osobnom pobožnošću u Sisačkoj biskupiji, s kojima je povezana bogata folklorna baština (M. Svirac). Opisana je marijanska pobožnost sisačke Posavine s osvrtnom na zavjete (K. Mrgić), a u vidu hodočašća pobožnost prema Djevici Mariji u Moslavini (S. Moslavac).

Treći dio zbornika posvećen je Marijinu liku kao inspiraciji za umjetnička ostvarenja. Obradene su minijature iz misala koji je naručio pomoćni zagrebački biskup Juraj iz Steničnjaka (Juraj od Topuskog), a riječ je o temama i motivima koji svjedoče o važnosti Bogorodice u biskupovu životu i u Zagrebačkoj biskupiji (M. Pelc). Iluzionirana oltarna pala Majka Božja od Sedam žalosti iz drvene kapelice sv. Ivana Krstitelja u Staroj Drenčini interpretirana je ikonografski i biblijski, iščitavajući njezinu teološko-duhovnu poruku kada Marija vjernicima postaje utjeha i uzor u patnji (V. Kovač – D. Tepert). Ikonografski je analizirana slika Bogorodica Zaštitnica koja vjerojatno potječe iz crkve Uzvišenja sv. Križa u Sisku, a prikazuje Bogorodicu s raskriljenim plaštem nad vjernicima koji joj se utječu (P. Batelja; ta je slika i na naslovnici zbornika). U svjetlu novijih spoznaja protumačene su zidne i svodne slike župne crkve Majke

Božje Snježne u Kutini (18. st.) i župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Kloštar-Ivaniću (M. Repanić-Braun). Analizirana su i dva kipa Bogorodice s Djetetom na polumjesecu, koji se nalaze u Velikom Kaptolu i u Starom Farkašiću (V. Zajec). Proučene su i marijanske skladbe svećenika i skladatelja Matije Ivšića, a koje čine četvrtinu njegova glazbenoga opusa (K. Koprek – T. Prša). Analizirane su *Pjesme Ivana Kukuljevića Sakcinskoga s dodatkom narodnih pjesamah puka harvatskoga* (Zagreb, 1847.), gdje su u drugom dijelu uvrštene i pobožne i hodočasničke pjesme marijanskoga sadržaja, te knjižica *Szenja Blazene Dvice Marie* (Zagreb, 1849.), koja donosi tada u Europi raširenu apokrifnu molitvu, utemeljenu na promišljanju Marijina proročanskoga sna i viđenja muke Kristove (H. Mihanović-Salopek). U Dodatku zbornika priložena su dva kraća teksta o *Knjizi čudesna Blažene Djevice Marije Ivaničke*.

Radovi u zborniku pisani su istančanom znanstvenom akribijom, popraćeni relevantnim domaćim i inozemnim izvorima, čineći tako značajan doprinos teologiji, filozofiji, umjetnosti i drugim područjima znanosti. Premda je riječ o pomalo delikatnim teološko-filozofskim, umjetničkim i inim temama, pojmovima i argumentima, prilozi su jasni i razumljivi, s vješto označenim ciljevima istraživanja u kojima se autori trude ostati u zadanim okvirima svoga područja kojim osvjetljaju pojedine teme.

Znanstveni se doprinos ovoga djela očituje ponajprije u činjenici da su i središnja tema i njezina cjelovita provedba novost na hrvatskom govornom području. Iako je riječ o mariološko-marijanskoj tematici koja je prilično dobro zastupljena u hrvatskoj tradiciji i literaturi, ovaj zbornik – ograničivši se na razne tragove štovanje Majke Božje na području Sisačke biskupije – otkriva neke činjenice koje su jako malo ili nimalo poznate ne samo široj javnosti, nego i užim znanstvenim krugovima. Na hrvatskim jezičnim prostorima do danas nemamo djelo koje bi sveobuhvatno i multidisciplinarno obradilo spomenutu tematiku pa je ovaj zbornik velik znanstveni doprinos hrvatskoj znanosti, umjetnosti i kulturi. Radovi vrijednih autora su poput kamenčića u mozaiku koji oslikava štovanje Marije na području Sisačke biskupije i njezinu važnost u životu vjernika kao Majke Božje i Majke Crkve. U vrijeme kad se osjeća nedostatak knjiga koje bi ozbiljno predstavile pojedine hrvatske krajeve i obilježja njihove tradicionalne mariološko-marijanske baštine, ovo je djelo još značajnije jer je riječ o društveno vrijednoj knjizi. Ona će zbog svoje kvalitete i izvornosti jamučno postati nezaobilazno i korisno polazište za daljnja istraživanja hrvatske mariološko-marijanske baštine.